

SPIS TREŚCI

Słowo wstępne	9
1. Złóża węgla kamiennego w Polsce (<i>Jarosław Chečko</i>)	11
1.1. Ogólne informacje o polskich złóżach węgla kamiennego	11
1.2. Górnośląskie Zagłębie Węglowe	12
1.3. Lubelskie Zagłębie Węglowe	21
1.4. Dolnośląskie Zagłębie Węglowe	27
2. Specyfika środowiska pracy podziemnej kopalni węgla kamiennego (<i>Marian Turek, Stanisław Prusek, Piotr Rosmus</i>)	33
2.1. Środowisko pracy	34
2.2. Zagrożenia osobowe	36
2.3. Organizacja pracy i reżymy pracy w kopalni	39
2.4. Szczególne procesy kopalniane i ochrona pracy	40
3. Eksploatacja pokładów węgla kamiennego (<i>Marian Turek</i>)	42
3.1. Systemy eksploatacji	42
3.2. Długofrontowe systemy eksploatacji pokładów	48
3.2.1. Systemy ścianowe	48
3.2.2. Systemy ubierkowo-filarowe	62
3.3. Eksploatacja pokładów grubych	63
3.3.1. Wybieranie pokładów grubych warstwami	63
3.3.2. Inne sposoby eksploatacji pokładów grubych	65
3.4. Inne sposoby eksploatacji pokładów	66
3.4.1. Eksploatacja systemami krótkofrontowymi	66
3.4.2. Wybieranie innymi systemami krótkofrontowymi	67
3.5. Roboty udostępniające i przygotowawcze	67
3.5.1. Pojęcie i sposoby urabiania węgla oraz skał	67
3.5.2. Drążenie wyrobisk udostępniających	77
3.5.3. Drążenie wyrobisk korytarzowych	85
3.6. Uwarunkowania techniczne prowadzenia robót górniczych	89
3.6.1. Obudowa wyrobisk	89
3.6.2. Ładowanie i odstawa urobku	105
4. Obudowa górnicza i jej akcesoria – wymogi bezpiecznego stosowania (<i>Andrzej Pytlik</i>)	111
4.1. Obudowa zmechanizowana	111
4.1.1. Sekcja obudowy zmechanizowanej	113
4.1.2. Stojaki, podpory i siłowniki pomocnicze	115
4.1.3. Hydrauliczne układy sterowania	118
4.2. Obudowa indywidualna	119
4.2.1. Stojaki hydrauliczne centralnie zasilane	119
4.2.2. Stojaki cierne	121
4.3. Obudowa ŁP wyrobisk korytarzowych	122
4.3.1. Odrzwia obudowy ŁP	123
4.3.2. Rozpory	125
4.3.3. Okładziny	127
4.3.4. Strzemiona	128
4.3.5. Stopy podporowe	129
4.4. Obudowa kotwowa	130
5. Zagrożenie zawałami (<i>Stanisław Prusek</i>)	134
5.1. Zagrożenie zawałowe w wyrobiskach korytarzowych	136
5.2. Zagrożenie zawałowe w wyrobiskach ścianowych	142
5.3. Zagrożenie zawałowe w wyrobiskach zlokalizowanych bezpośrednio pod zrobami zawałowymi	148
5.4. Metody i środki zabezpieczania wyrobisk górniczych w przypadkach obwałów skał stropowych	150

5.4.1. Wyrobiska korytarzowe	150
5.4.2. Wyrobiska ścianowe	153
6. Zagrożenie pyłami szkodliwymi dla zdrowia w podziemnych zakładach górniczych (<i>Krzysztof Cybulski, Bogdan Malich, Eugeniusz Zellner</i>).....	160
6.1. Powstawanie pyłów szkodliwych w podziemnych zakładach górniczych	160
6.2. Monitorowanie zagrożenia pyłami szkodliwymi dla zdrowia	162
6.2.1. Strategia pomiarów	165
6.2.2. Przegląd przyrządów pomiarowych stosowanych w górnictwie polskim	168
6.2.3. Miejsca pomiarów	170
6.2.4. Procedura pomiaru pyłów szkodliwych dla zdrowia	172
6.2.5. Karta pomiarów zapylenia powietrza kopalnianego.....	175
6.2.6. Częstotliwość pomiarów stężenia pyłu	176
6.3. Zwalczanie zagrożenia pyłami szkodliwymi dla zdrowia	177
6.3.1. Ochrony zbiorowe służące do zwalczania zapylenia.....	177
6.3.2. Ochrony osobiste układu oddechowego służące do zwalczania zapylenia.....	182
6.4. Klasyfikacja stanowisk pracy pod względem zagrożenia pyłami szkodliwymi dla zdrowia.....	182
6.5. Przegląd aktów prawnych z zakresu zwalczania zagrożenia pyłami szkodliwymi dla zdrowia ..	184
7. Uwarunkowania występowania zagrożeń przy podziemnym zgazowaniu węgla (<i>Jan Drzewiecki</i>).....	187
7.1. Ogólne informacje o podziemnym zgazowaniu węgla.....	187
7.2. Technologie podziemnego zgazowania węgla	188
7.3. Produkty gazowe podziemnego zgazowania węgla	194
7.4. Zagrożenia związane z podziemnym zgazowaniem węgla	196
7.5. Podstawowe warunki bezpiecznego stosowania technologii podziemnego zgazowania węgla ..	200
8. Zagrożenie klimatyczne (<i>Józef Knechtel</i>).....	203
8.1. Przyczyny występowania zagrożenia klimatycznego.....	204
8.2. Skala zagrożenia klimatycznego	205
8.2.1. Miary stanu zagrożenia klimatycznego	205
8.2.2. Zmiany stanu zagrożenia klimatycznego	208
8.3. Metody oceny stanu zagrożenia klimatycznego	209
8.3.1. Metoda prognozowania warunków klimatycznych w wyrobiskach z wentylacją opływową.....	211
8.3.2. Metoda prognozowania warunków klimatycznych w drążonych wyrobiskach z wentylacją odrębną.....	215
8.4. Zwalczanie zagrożenia klimatycznego.....	225
8.4.1. Wentylacyjne środki zwalczania zagrożenia klimatycznego w wyrobiskach z wentylacją opływową	225
8.4.2. Wentylacyjne środki zwalczania zagrożenia klimatycznego w wyrobiskach z wentylacją lutniową.....	226
8.4.3. Prewencja zagrożenia klimatycznego z zastosowaniem urządzeń chłodniczych	229
9. Zagrożenie pożarami egzogenicznymi (<i>Jan Wachowicz</i>).....	240
9.1. Wprowadzenie	240
9.2. Materiały organiczne stosowane w kopalniach węgla kamiennego	241
9.2.1. Taśmy przenośnikowe.....	242
9.2.2. Ciecze hydrauliczne, oleje, smary	244
9.2.3. Pianki i spoiwa organiczne.....	245
9.2.4. Kable elektryczne.....	247
9.2.5. Inne materiały organiczne stosowane w górnictwie	248
9.3. Metody badania palności wyrobów z materiałów organicznych stosowanych w górnictwie	249
9.3.1. Metody płomieniowe	249
9.3.2. Metoda oznaczania wskaźnika tlenowego.....	250
9.3.3. Metoda cierna.....	251
9.3.4. Metoda rusztu propanowego	252
9.3.5. Metoda sztolni pożarowej	252

9.3.6. Badanie palności taśm przenośnikowych metodą kalorymetru stożkowego	254
9.4. Podsumowanie.....	255
10. Zagrożenia mechaniczne (Andrzej Trojnar, Benedykt Niemiec).....	258
10.1. Rodzaje zagrożeń mechanicznych	258
10.2. Charakterystyka zagrożeń mechanicznych	258
10.3. Zagrożenia techniczne w statystyce wypadkowej.....	259
10.4. Przyczyny wypadków będących konsekwencją zagrożeń mechanicznych	260
10.5. Okoliczności wypadków spowodowanych zagrożeniami mechanicznymi	262
10.6. Wymagania normatywne i prawne z zakresu stosowania maszyn i urządzeń w zakładach górniczych.....	263
10.7. Bezpieczna eksploatacja maszyn i urządzeń w ruchu zakładu górnictwa	267
10.7.1. Przenośniki zgrzebłowe (podścianowe i ścianowe).....	267
10.7.2. Obudowy zmechanizowane.....	269
10.7.3. Kombajny ścianowe	270
10.7.4. Urządzenia do transportu materiałów oraz osób w wyrobiskach poziomych o nachyleniu do 45°.....	271
11. Zagrożenia powodowane wibracjami i hałasem (Janusz Kompala).....	273
11.1. Przyczyny i stan zagrożenia wibracjami i hałasem w kopalniach węgla kamiennego	274
11.2. Możliwość ograniczania zagrożenia wibracjami i hałasem	284
12. Zagrożenia w zakładach przeróbki mechanicznej węgla (Krzysztof Wierzchowski, Franciszek Dyduch)	287
12.1. Wprowadzenie.....	287
12.2. Ogólna charakterystyka zakładów przerobczych w zależności od zakresu i głębokości wzbogacania surowego urobku.....	287
12.3. Czynniki niebezpieczne, szkodliwe i uciążliwe w zakładach przerobczych oraz ich podział i miejsce w układzie technologiczno-maszynowym	289
12.4. Analiza zagrożeń w zakładach przeróbki mechanicznej.....	290
12.4.1. Zagrożenia pyłowe	290
12.4.2. Zagrożenia gazowe.....	293
12.4.3. Zagrożenia techniczne.....	294
12.4.4. Zagrożenia pożarowe	295
12.4.5. Czynniki szkodliwe i uciążliwe.....	296
12.5. Podsumowanie.....	298
13. Rola prawa w kształtowaniu poziomu bezpieczeństwa w zakładach górniczych (Piotr Gisman)	300
13.1. Wprowadzenie.....	300
13.2. Przepisy dotyczące bezpieczeństwa i higieny pracy w polskim systemie prawnym.....	300
13.3. Prawo geologiczne i górnicze	302
13.3.1. Geneza prawa górniczego	302
13.3.2. Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze	303
13.3.3. Przepisy określające wymagania w zakresie kwalifikacji	305
13.3.4. Odpowiedzialność zawodowa	305
13.3.5. Ruch zakładu górnictwa	307
13.3.6. Ratownictwo górnicze.....	314
13.3.7. Organy nadzoru górniczego	315
13.4. Podsumowanie.....	315
14. Kształtowanie bezpiecznych zachowań i uwarunkowania ich podejmowania (Joanna Martyka).....	317
14.1. Wprowadzenie.....	317
14.2. Geneza działań profilaktycznych ukierunkowanych na podsystem społeczny	317
14.3. Uwarunkowania bezpieczeństwa podsystemu społecznego w teoriach kulturowych	324
14.4. Kultura bezpieczeństwa załóg górniczych.....	328
14.4.1. Stan podstawowych elementów kultury bezpieczeństwa pracowników wybranej kopalni węgla kamiennego i ich implikacje behawioralne	329

14.4.2. Ryzykowne zachowania pracowników dołowych kopalń węgla kamiennego i ich przyczyny (studium przypadku)	333
14.5. Ogólne warunki podejmowania i kształtowania bezpiecznych zachowań w przedsiębiorstwie	338
14.6. Możliwości podejmowania bezpiecznych zachowań	340
14.7. Motywacja do podejmowania bezpiecznych zachowań	342
14.8. Podsumowanie	349
15. Ochrona terenów górniczych i pogórnich (Andrzej Kowalski, Eligiusz Jędrzejec)	353
15.1. Ochrona terenów górniczych	353
15.1.1. Wskaźniki deformacji i ich kształtowanie się – na przykładzie pomiarów	353
15.2. Prognozowanie deformacji i kategorii terenów górniczych	356
15.2.1. Prognozowanie deformacji powierzchni	356
15.2.2. Kategorie terenu górniczego	361
15.3. Prognozowane, pomierzone i modelowane deformacje terenów górniczych	363
15.4. Odporność obiektów na deformacje	364
15.5. Profilaktyka górnicza i budowlana	365
15.5.1. Profilaktyka górnicza	365
15.5.2. Profilaktyka budowlana	368
15.6. Ryzyko w ochronie obiektów budowlanych	369
15.6.1. Pojęcia niepewności i ryzyka	369
15.6.2. Ryzyko według J. Kwiatka	369
15.7. Ochrona terenów pogórnich	373
15.7.1. Zagrożenia na terenach pogórnich	373
15.8. Kategorie przydatności terenu pogórnich do zabudowy	374
15.8.1. Sporządzanie map przydatności do zabudowy terenów pogórnich	375
16. Rekultywacja terenów pogórnich (M. Jacek Łączny, Paweł Olszewski)	378
16.1. Antropogeniczne formy degradacji terenu związane z działalnością górnictwa węgla kamiennego	378
16.2. Kierunki i sposoby zagospodarowania terenów zdegradowanych	380
16.3. Zagrożenia pożarowe na zwałowiskach odpadów powęglowych i metody ich likwidacji	383
16.4. Emisja CO ₂ na zwałowiskach odpadów powęglowych	388
16.5. Zagrożenia terenów górniczych czynnikami i zjawiskami klimatycznymi	390
17. Monitoring właściwości odpadów energetycznych, spoiw górniczych oraz materiałów specjalistycznych stosowanych w podziemnych wyrobiskach górniczych (Leszek Drobek)	395
17.1. Stosowanie odpadów energetycznych, spoiw górniczych oraz materiałów specjalistycznych w górnictwie	395
17.2. Uwarunkowania prawne w aspekcie środowiskowym stosowania odpadów, spoiw górniczych oraz materiałów specjalistycznych w kopalniach podziemnych	396
17.3. Obszar monitorowania i oceny dotyczący stosowania odpadów w podziemnych wyrobiskach górniczych	398
17.3.1. Obszar monitorowania i oceny dotyczący mineralnych spoiw górniczych i preparatów chemicznych	403
17.3.2. Mineralne spoiwa górnicze	404
17.3.3. Preparaty chemiczne	405